

Πλαίσιο Πολιτικής – Στρατηγική Προσέγγιση του έργου

«Βιώσιμη Αλιεία» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αλιείας και Θάλασσας 2014-2020»

Ταχ. Δ/ση : Αγίου Κωνσταντίνου 7-9, Κρανίδι
Ταχ. Κώδικας : 21300
Τηλέφωνο : 2754023357
Email : aeithallia@gmail.com

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Η αλιεία στη Μεσόγειο Θάλασσα	4
Ο ελληνικός αλιευτικός στόλος	5
Παρούσες και μελλοντικές προκλήσεις	6
Ο Οδηγός για μια Δίκαιη Αλιεία της Greenpeace	7
Βιώσιμη Αλιεία	8
Πλαίσιο Πολιτικής	9
Πράσινη Μετάβαση, Γαλάζια Οικονομία & Ψηφιακή Μετάβαση.....	9
Βιοποικιλότητα.....	9
Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	10
Ορισμοί	10
Άδηλη αλιεία	10
Αλιευτική προσπάθεια	10
Έλεγχος αλιείας	11
Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές (ΘΠΠ)	11
Μέγιστη βιώσιμη απόδοση (ΜΒΑ)	11
Παράνομη αλιεία	12
Παρεμπίπτοντα αλιεύματα	12
Υπεραλίευση	12
Υπερεκμετάλλευση.....	12
Καλές Πρακτικές	13
Παραπομπές	14
Πρωτοβουλίες	14
Πηγές	14

Εισαγωγή

Ο αλιευτικός κλάδος είναι ζωτικής σημασίας για την προμήθεια τροφής στους ευρωπαίους πολίτες και για την υποστήριξη της διαβίωσης στις παράκτιες περιοχές της Ευρώπης. Η εξασφάλιση του μέλλοντός του είναι και παραμένει σημαντικός πολιτικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το μέλλον αυτό πρέπει να εξασφαλιστεί σε ένα μεταβαλλόμενο πλαίσιο γεμάτο από προκλήσεις: τη σημερινή πραγματικότητα της υπεραλίευσης, της πλεονάζουσας αλιευτικής ικανότητας του στόλου, των υψηλών επιδοτήσεων, της μικρής οικονομικής ανθεκτικότητας και της μείωσης του όγκου των ιχθύων που αλιεύουν οι ευρωπαίοι αλιείς.

Η αλιεία εξαρτάται ιδιαίτερα από την πρόσβαση στον θαλάσσιο χώρο και από τα υγιή θαλάσσια οικοσυστήματα. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι ήδη εμφανείς στις ευρωπαϊκές θάλασσες όπου προκαλεί μεταβολές στις ποσότητες και την κατανομή των αλιευτικών αποθεμάτων. Ταυτοχρόνως, ο ανταγωνισμός για πρόσβαση στον θαλάσσιο χώρο αυξάνεται, καθώς όλο και περισσότερα τμήματα των θαλασσών και των ακτών μας διατίθενται για άλλες χρήσεις. Οι αλιευτικές οικονομίες επηρεάζονται ιδιαίτερα από ευρύτερες τάσεις όσον αφορά την απασχόληση και την ανάπτυξη παράκτιων κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένης και της εμφάνισης νέων κλάδων που παρέχουν ευκαιρίες αναπροσανατολισμού και διαφοροποίησης του εισοδήματος.

Οι καταναλωτές και οι κλάδοι της μεταποίησης και του λιανικού εμπορίου προβάλλουν τους εν λόγω προβληματισμούς και απαιτούν εγγυήσεις για το ότι οι ιχθύες που καταναλώνουν και πωλούν προέρχονται από χρηστά διαχειριζόμενη και βιώσιμη αλιεία. Επομένως, η οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα απαιτεί παραγωγικά ιχθυαποθέματα και υγιή θαλάσσια οικοσυστήματα. Ως εκ τούτου, η οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα της αλιείας μπορεί να προκύψει μόνον από την αποκατάσταση της παραγωγικότητας των ιχθυαποθεμάτων.

Η αλιεία στην οποία μεγάλο μερίδιο έχουν μικρομεσαίες επιχειρήσεις διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον κοινωνικό ιστό και την πολιτιστική ταυτότητα πολλών παράκτιων περιοχών της Ευρώπης. Το εισόδημα πολλών παράκτιων κοινοτήτων συνεχίζει να εξαρτάται από την αλιεία, και μερικές από αυτές έχουν περιορισμένες δυνατότητες οικονομικής διαφοροποίησης. Έχει, συνεπώς, μεγάλη σημασία να εξασφαλιστεί το μέλλον των παράκτιων, μικρής κλίμακας και ερασιτεχνών αλιέων, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη την ιδιαίτερη κατάσταση των ΜΜΕ. Ο αλιευτικός κλάδος της Ευρώπης (αλιεία ή υδατοκαλλιέργεια) λαμβάνει γενικά μικρό μόνο μερίδιο της τιμής που καταβάλλει ο καταναλωτής όταν αγοράζει τα ψάρια. Συνολικά, οι τιμές πρώτης πώλησης των ιχθύων έχουν παραμείνει στάσιμες ακόμη και σε περιόδους ιδιαίτερων διακυμάνσεων στις τιμές των καυσίμων.

Αυτό έχει τρεις σημαντικές επιπτώσεις:

- i. Οι σταθερά χαμηλές τιμές ωθούν τους αλιείς να επιδιώκουν την αλίευση μεγαλύτερων ποσοτήτων.
- ii. Η έλλειψη δυνατότητας να μετατεθούν στον καταναλωτή οι αυξήσεις του κόστους παραγωγής οδηγεί σε χρόνια χαμηλή κερδοφορία και ενεργεί ξανά ως κίνητρο για υπεραλίευση.
- iii. Αυξάνεται η εξάρτηση των αλιέων από κρατικές ενισχύσεις, με αποτέλεσμα οι τελευταίες να καθίστανται αναπόσπαστο και μόνιμο χαρακτηριστικό των επιχειρηματικών σχεδίων του αλιευτικού κλάδου.

Η αλιεία στη Μεσόγειο Θάλασσα

Η Μεσόγειος είναι μια κλειστή λεκάνη με μακρά παράδοση στην αλιεία που μετράει χιλιάδες χρόνια. Είναι ως επί το πλείστον μη βιομηχανική, συχνά είναι και μικρής κλίμακας, με μεγάλη ποικιλία εργαλείων και πρακτικών. Τα μεγαλύτερα σκάφη είναι οι τράτες και τα γρι γρι, που θεωρούνται ημι-βιομηχανικά, αν και επιχειρούν τοπικά. Μια ιδιαιτερότητα της περιοχής είναι ότι, χάρη στην κυριαρχία των σκαφών που επιχειρούν σε μικρή κλίμακα, το μεγαλύτερο τμήμα των αλιευμάτων πηγαίνει στην αγορά των φρέσκων ψαριών, γι αυτό και οι τιμές βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα σε σχέση με άλλες περιοχές. Η διαχείριση της αλιείας στη Μεσόγειο παραμένει σε αρχικό στάδιο σε σχέση με την αλιεία του γειτονικού Ατλαντικού. Η μικρή κλίμακα της αλιείας, η ποικιλία των εργαλείων και ο μεγάλος αριθμός παικτών, όπως και ο πολύ ειδικός χαρακτήρας της αλιείας έχουν σίγουρα συνεισφέρει σε αυτή την κατάσταση, καθώς ο οποιοσδήποτε έλεγχος είναι πιο δύσκολος. Υπάρχουν κανονισμοί κυρίως για την αλιευτική προσπάθεια, ενώ σπάνια χρησιμοποιούνται τα συστήματα ανώτατων ορίων. Η συλλογή στοιχείων είναι επίσης ανεπαρκής και υπάρχει μεγάλος βαθμός αβεβαιότητας όσον αφορά τα στατιστικά μεγέθη.

Η έντονη αλιευτική προσπάθεια στη Μεσόγειο, σε συνδυασμό με τους χαλαρούς κανονισμούς και το πλήθος των επιπρόσθετων πιέσεων από άλλες δραστηριότητες, έχει οδηγήσει σε συνολική μείωση της βιομάζας των ψαριών. Αντίστοιχα, πάνω από 90% των εκτιμώμενων ιχθυοαποθεμάτων της Μεσογείου θεωρούνται πλέον υπερεκμεταλλευόμενα, γι αυτό και απαιτούνται επείγοντα μέτρα για την επιστροφή τους στα βέλτιστα (βιώσιμα) επίπεδα.

Η αλιεία βρίσκεται στην καρδιά των κοινωνιών στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο από το μακρινό παρελθόν, στηρίζει τον βιοπορισμό στις παράκτιες κοινότητες, είναι κινητήρια δύναμη της τοπικής οικονομίας και παίζει έναν σημαντικό ρόλο στη διατροφική ασφάλεια και τους πολιτισμούς στην περιοχή. Σήμερα ωστόσο η ευρωστία και η βιωσιμότητά τους είναι αβέβαιες και η επόμενη δεκαετία αντιπροσωπεύει ένα κρίσιμο σημείο καμπής στην ιστορία τους.

Οι αλιείς μικρής κλίμακας είναι βαθιά ριζωμένοι στις τοπικές οικονομίες, τις παραδόσεις, την πολιτιστική κληρονομιά, και παίζουν κεντρικό ρόλο στην κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή σε πολλά σημεία της περιοχής. Τροφοδοτούν τις αγορές με ποιοτικά προϊόντα, προσελκύουν

τουρίστες, συντηρούν απομακρυσμένες κοινότητες και στηρίζουν εκατοντάδες χιλιάδες βιοποριστικά μέσα στη στεριά. Σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν επίσης τους βασικούς διαχειριστές των πολύτιμων θαλάσσιων πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι ίδιοι. Οι αλιείς μικρής κλίμακας όμως αποκλείστηκαν υπερβολικά συχνά από τις κεντροποιημένες διαδικασίες διαχείρισης που επηρέασαν το βιοπορισμό και τις ζωές στις κοινότητες τους. Η έλλειψη αντιπροσώπευσης μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση των συμφερόντων τους, ενδέχεται επίσης να υπονομεύσει την πρόσβασή τους σε αλιευτικά πεδία στη θάλασσα, σε σημεία εκφόρτωσης και σε αγορές στη στεριά, στην απαραίτητη για τις κοινότητες οικονομική στήριξη και κοινωνική προστασία.

Η έλλειψη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων που μπορεί να τους επηρεάσουν, μπορεί επίσης και να παρεμποδίσει την ικανότητα των αλιέων μικρής κλίμακας να καινοτομούν και τη δυνατότητά τους να τηρούν τις ελάχιστες απαιτήσεις συμμόρφωσης με τη συλλογή δεδομένων, την ιχνηλασιμότητα, την επιτήρηση και τον έλεγχο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα έναν κλάδο που μπορεί να αντιμετωπίσει προκλήσεις στη διατήρηση των συνθηκών ασφάλειας στη θάλασσα, την είσπραξη αξιοπρεπούς ανταμοιβής στην ξηρά, και μακροπρόθεσμα σ' έναν κλάδο που δυσκολεύεται να προσελκύσει νέους ανθρώπους για να αναζωογονήσει την γήρανση του εργατικού του δυναμικού. Σημαίνει επίσης ότι έλειψε πολύ συχνά από τη διαχείριση της αλιείας η ανεκτίμητη διάσταση με την οποία μπορεί να συνεισφέρει η αλιεία μικρής κλίμακας, χάρη στην τοπική οικολογική γνώση που συσώρευσε για γενιές ολόκληρες, και την άγρυπνη παρουσία της στο νερό.

Ο ελληνικός αλιευτικός στόλος

Στην Ελλάδα απασχολούνται ήδη περίπου 32.000 εργαζόμενοι στην αλιεία. Ο ελληνικός αλιευτικός στόλος εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από έναν μεγάλο αριθμό αλιευτικών σκαφών (12.265 σκάφη στις 31.12.2021) που όμως έχουν μικρή χωρητικότητα και ισχύ μηχανών (62.561,19 GT, και 361.175,93 KW), κι αλιεύουν παράκτια αποθέματα κατά μήκος της εκτεταμένης ακτογραμμής της ηπειρωτικής χώρας και των πολυάριθμων νησιών.

Παρά τη σημαντική μείωση του στόλου από το 2003 έως σήμερα, η Ελλάδα εξακολουθεί να κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ΚΜ της ΕΕ σε αριθμό σκαφών, είναι 7η στη χωρητικότητα και 5η στην ισχύ του στόλου. Παρά το πολυπληθές του αλιευτικού στόλου, η Ελλάδα συνεισφέρει μόλις στο 1,4% των αλιευμάτων σε επίπεδο ΕΕ.

Το μεγαλύτερο τμήμα του αλιευτικού στόλου (96,16%) αποτελείται από σκάφη που αλιεύουν με στατικά εργαλεία στην παράκτια ζώνη και η αλιεία είναι πολύ ειδική και πολυσυλλεκτική. Εκ των αλιευτικών σκαφών, μόλις το 2,01% (247 σκάφη) φέρουν πρώτο αλιευτικό εργαλείο τράτα βυθού με πόρτες (μηχανότρατα, ΟΤΒ) και στοχεύουν σε βενθικά είδη (κουτσομούρες, μπαρμπούνια, μπακαλιάρους και καρκινοειδή), ενώ το 1,83% (224 σκάφη) φέρουν ως πρώτο αλιευτικό εργαλείο γρι-γρι (PS) και στοχεύουν πελαγικά είδη, κυρίως γαύρο και σαρδέλα.

Ο ελληνικός στόλος το 2020 περιλαμβάνει 13.554 επιχειρήσεις εκ των οποίων το συντριπτικό ποσοστό (περίπου 91%) κατέχει ένα μόνο σκάφος. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει επίσης ότι ο συνολικός αριθμός απασχολούμενων παρουσιάζει πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια (μείωση 32% σε σχέση με το 2012). Αξίζει ακόμη να σημειωθεί, ότι συνεχίζει να παρουσιάζεται υποαπασχόληση στον τομέα της θαλάσσιας αλιείας, αφού ο συνολικός αριθμός απασχολούμενων απέχει αρκετά από τα Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (σε ένα εργαζόμενο αντιστοιχούν 0,77 ΙΠΑ).

Παρούσες και μελλοντικές προκλήσεις

Η υπεραλιεία στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα μειώθηκε σημαντικά την δεκαετία που πέρασε, αλλά εξακολουθεί να αφορά το 73% των ειδών που διατίθενται στο εμπόριο και ως εκ τούτου ο στόχος για βιώσιμη αλιεία απέχει ακόμη πολύ από την επίτευξή του, σύμφωνα με έκθεση του ΟΗΕ που δόθηκε σήμερα στη δημοσιότητα. Στη ζώνη αυτή, όπου ένας κάτοικος στους 1.000 είναι αλιέας, η βελτίωση της διαχείρισης των αλιευτικών πόρων είναι ζωτικής σημασίας, τόσο για την τοπική οικονομία όσο και για την διατήρηση της βιοποικιλότητας, υπογραμμίζεται στην έκθεση της Γενικής Επιτροπής Αλιείας για την Μεσόγειο (CGPM) του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO).

Κάθε χρόνο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει ανακοίνωση στην οποία περιγράφεται η πρόοδος σε σχέση με την κατάσταση των ιχθυαποθεμάτων και δρομολογεί ευρεία δημόσια διαβούλευση σχετικά με τον καθορισμό των ετήσιων αλιευτικών δυνατοτήτων για το επόμενο έτος. Στο πλαίσιο αυτής της ανακοίνωσης αξιολογείται η τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την εφαρμογή της κοινής αλιευτικής πολιτικής και καθορίζεται το σκεπτικό στο οποίο θα βασιστούν οι προτάσεις σχετικά με τις αλιευτικές δυνατότητες για το επόμενο έτος. Η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη, τα γνωμοδοτικά συμβούλια - στα οποία περιλαμβάνονται ο αλιευτικός κλάδος και οι ΜΚΟ - και τους ενδιαφερόμενους πολίτες και οργανισμούς να καταθέσουν τις απόψεις τους μέσω μιας διαδικτυακής δημόσιας διαβούλευσης. Η διαχείριση των ιχθυαποθεμάτων πρέπει να συνάδει με τον στόχο της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης, δηλαδή της μέγιστης ποσότητας ψαριών που μπορούν να αλιεύουν οι αλιείς χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο την αναγέννηση και τη μελλοντική παραγωγικότητα του αποθέματος.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Βιώσιμη αλιεία στην ΕΕ: τρέχουσα κατάσταση και προσανατολισμοί για το 2024» η συνολική βιωσιμότητα της αλιείας στην ΕΕ έχει βελτιωθεί και λιγότερα αποθέματα υπεραλιεύονται. Ταυτόχρονα, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για να διασφαλιστεί η ανθεκτικότητα των αλιευτικών δραστηριοτήτων και η συνεχής βελτίωση της κατάστασης των ιχθυαποθεμάτων.

Το μέλλον λοιπόν πρέπει να εξασφαλιστεί σε ένα μεταβαλλόμενο πλαίσιο γεμάτο από προκλήσεις: τη σημερινή πραγματικότητα της υπεραλιείας, της πλεονάζουσας αλιευτικής ικανότητας του στόλου, των υψηλών επιδοτήσεων, της μικρής οικονομικής ανθεκτικότητας και της μείωσης του όγκου των ιχθύων που αλιεύουν οι ευρωπαίοι αλιείς.

Ο τρόπος που ψαρεύουμε και καταναλώνουμε αλιεύματα μπορεί να συμβάλει στη σωτηρία της θαλάσσιας ζωής ή να επιβαρύνει την κατάστασή της. Η θάλασσα μάς δίνει πάρα πολλά: οξυγόνο, νερό, τροφή, αναψυχή, ενέργεια, ενώ ταυτόχρονα ρυθμίζει το κλίμα.

Η διατήρηση μίας υγιούς θάλασσας είναι ζωτικής σημασίας για τη διατροφική ασφάλεια ενός αυξανόμενου ανθρώπινου πληθυσμού σε ένα ιδιαίτερα ασταθές περιβάλλον. Εμείς οι άνθρωποι, από την άλλη, δυστυχώς δεν φερόμαστε και τόσο δίκαια σ' αυτόν τον πολύτιμο πόρο. Η εντατική αλιεία βιομηχανικής κλίμακας υπερεκμεταλλεύεται το θαλάσσιο περιβάλλον, εξαντλώντας τα αποθέματά του με ανησυχητικό μάλιστα ρυθμό. Αδειάζουμε τη θάλασσα από ψάρια, καταστρέφουμε τα θαλάσσια ενδιαίτηματα και ρυπαίνουμε το θαλάσσιο περιβάλλον, κάτι που προκαλεί περαιτέρω καταστροφή και επιδείνωση της υγείας των θαλασσών.

Το ερώτημα λοιπόν είναι αν μπορούμε να βρούμε όλοι κερδισμένοι. Μπορεί να επωφεληθεί η αλιεία από τη θάλασσα χωρίς να την εξασθενεί; Μπορούμε να αλλάξουμε αυτή την άδικο ανθρώπινη συμπεριφορά για τον πλανήτη, για τη θάλασσα και τη θαλάσσια ζωή, για εμάς και τις μελλοντικές γενιές προτού να είναι αργά;

Ο Οδηγός για μια Δίκαιη Αλιεία της Greenpeace

Ο Οδηγός για μία Δίκαιη Αλιεία θέτει τις βάσεις για ένα όραμα όπου οι ψαράδες, οι παράκτιες κοινότητες, οι ιχθυαγορές, οι κυβερνήσεις και οι καταναλωτές θα δημιουργούν ένα νέο δίκαιο επιχειρηματικό μοντέλο που θα ευεργετεί τη θάλασσα, τα ψάρια, τους ψαράδες, την αγορά και το τραπέζι μας.

Ο Οδηγός περιγράφει το όραμα της Greenpeace για μία νέα αλιευτική οικονομία πέρα από το υπάρχον μη βιώσιμο και άδικο μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης αλιευμάτων και θέτει τις βάσεις για ένα βιώσιμο μέλλον. Ένα μέλλον που θα βασίζεται στην αλιεία χαμηλής έντασης, στη συλλογική διαχείριση κοινών πόρων, στον σεβασμό των παράκτιων κοινοτήτων και σε ένα νέο πρότυπο κατανάλωσης που θα βασίζεται στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα.

Μία δίκαιη αγορά αλιευμάτων σημαίνει:

- Τη βιώσιμη και συλλογική διαχείριση των θαλασσών μας
- Τη μετάβαση σε μία αλιεία χαμηλής έντασης
- Την ενίσχυση της ιχνηλασιμότητας των προϊόντων αλιείας
- Την υποστήριξη των παράκτιων κοινωνιών και οικονομιών
- Τη δημιουργία ενός πλαισίου εντός του οποίου οι ψαράδες, μαζί με παράγοντες της αγοράς, αρχές και καταναλωτές, θα γίνουν προστάτες της θαλάσσιας ζωής

Σύμφωνα με τη Greenpeace, χρειάζεται να προχωρήσουμε μπροστά και μαζί με τους ψαράδες χαμηλής έντασης να χτίσουμε ένα νέο πρότυπο παραγωγής και εμπορίας αλιευμάτων που θα βασίζεται στη συνεργατικότητα, στην κοινή διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, στην ενδυνάμωση των μικρών παραγωγών και των κοινοτήτων τους.

Αυτή η νέα οικονομία αλιείας πρέπει να δώσει αξία σε όσα έχει να προσφέρει η θάλασσα, ενώ παράλληλα να σέβεται τα όριά της, να προμηθεύει την αγορά με προϊόντα που έχουν ταυτότητα, να συνδέει τους καταναλωτές με τους παραγωγούς και τη θάλασσα, να έχει στον πυρήνα της την ευημερία των ψαράδων χαμηλής έντασης και των κοινοτήτων τους και να αλλάξει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα ποιοτικά προϊόντα αλιείας και τη συμβατή με το περιβάλλον κατανάλωση αλιευμάτων.

Βιώσιμη Αλιεία

Ως Βιώσιμη Αλιεία ορίζεται εκείνη που διεξάγεται με τέτοιο τρόπο ώστε να:

- Αποφεύγεται η υπεραλίευση
- Προστατεύει τα ευαίσθητα θαλάσσια είδη
- Αποφεύγονται επιβλαβείς μέθοδοι αλιείας, οι οποίες καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον
- Διατηρεί τη βιοποικιλότητα: η τροφική αλυσίδα στη θάλασσα είναι αρκετά περίπλοκη και η εξαφάνιση ενός είδους μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στα υπόλοιπα
- Προστατεύει τους ωκεανούς μέσω ενεργειακά αποδοτικής λειτουργίας, ελαχιστοποιώντας τη χρήση χημικών και την παραγωγή αποβλήτων
- Λειτουργεί με κοινωνικά και οικονομικά δίκαιο τρόπο
- Εξασφαλίζει πλήρη ιχνηλασιμότητα για όλα τα ψάρια από την στιγμή που βγήκαν από το νερό, ως το τελικό σημείο πώλησής τους

Βιώσιμη αλιεία συνεπώς χαρακτηρίζεται το σύνολο των πρακτικών που προστατεύουν τον πληθυσμό των αλιευμάτων που στοχεύουν. Με αυτόν τον τρόπο διατηρεί τους πληθυσμούς σε υγιή επίπεδα χωρίς αρνητικό αντίκτυπο στα υπόλοιπα είδη του οικοσυστήματος, συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπινου είδους.

Η βιωσιμότητα στην αλιεία συνδυάζει θεωρητικούς κλάδους, όπως η πληθυσμιακή δυναμική της αλιείας, με πρακτικές στρατηγικές, όπως η αποφυγή της υπεραλίευσης μέσω τεχνικών όπως οι ατομικές αλιευτικές ποσοστώσεις, ο περιορισμός των καταστροφικών και παράνομων αλιευτικών πρακτικών, ασκώντας πίεση για κατάλληλη νομοθεσία και πολιτική, δημιουργία προστατευόμενων περιοχών, αποκατάσταση της αλιείας που έχει καταρρεύσει, ενσωματώνοντας όλες τις εξωτερικές επιδράσεις που εμπλέκονται στη συγκομιδή θαλάσσιων οικοσυστημάτων στην αλιευτική οικονομία, εκπαιδύοντας τους ενδιαφερόμενους και το ευρύτερο κοινό, και αναπτύσσοντας ανεξάρτητα προγράμματα πιστοποίησης.

Το μέλλον των θαλασσών μας το καθορίζουμε εμείς οι καταναλωτές και οι λιανέμποροι ψαρικών μέσα από τις υπεύθυνες επιλογές και της αύξησης προσφοράς προϊόντων βιώσιμης αλιείας αντίστοιχα.

Πλαίσιο Πολιτικής

Πράσινη Μετάβαση, Γαλάζια Οικονομία & Ψηφιακή Μετάβαση

Η ΕΕ με τη στρατηγική της «Πράσινης Συμφωνίας» (Green Deal) φιλοδοξεί να γίνει η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος μέχρι το 2050, κάτι που θα έχει ως αποτέλεσμα καθαρότερο περιβάλλον, πιο οικονομική ενέργεια, εξυπνότερες μεταφορές, νέες θέσεις εργασίας και γενικότερα καλύτερη ποιότητα ζωής για τους πολίτες. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη Γαλάζια Οικονομία, με στόχο την ανάπτυξη ενός ισχυρού, βιώσιμου, ανθεκτικού και κλιματικά ουδέτερου μοντέλου, και δεδομένου του ρόλου του ως απαραίτητου και κρίσιμου τομέα για την επίτευξη των στόχων τόσο της Πράσινης Συμφωνίας όσο και του Σχεδίου Ανάκαμψης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε δράσεις για την μείωση εκπομπών άνθρακα, με αναφορά σε δράσεις για την αλιεία, όπως η υιοθέτηση καθαρότερων κινητήρων και τεχνικών. Επιπλέον, τονίζεται η σημασία της μείωσης των θαλάσσιων απορριμμάτων, και ειδικά σε ό,τι αφορά στην αλιεία, με τον ανασχεδιασμό των αλιευτικών εργαλείων στη βάση κυκλικού προτύπου ώστε να επαναχρησιμοποιούνται ή να ανακυκλώνονται μετά το πέρας της χρήσης τους, με την ενίσχυση του ρόλου των αλιέων στην ανάκτηση και συλλογή απολεσθέντων εργαλείων και απορριμμάτων, καθώς και με την κατάλληλη επεξεργασία των απορριμμάτων στους χώρους εκφόρτωσης. Παράλληλα, σχεδιάζεται ένα νέο πλαίσιο για τα προϊόντα αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, ώστε να επιταχυνθεί και να διευκολυνθεί η μετάβαση προς ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων. Μεταξύ άλλων, θα περιλαμβάνει πρόταση για σύγχρονα, βιώσιμα πρότυπα εμπορίας για τα θαλασσινά, ώστε να παρέχονται συγκρίσιμες πληροφορίες στους καταναλωτές και τους φορείς της αλυσίδας εφοδιασμού σχετικά με την περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα και το αποτύπωμα άνθρακα, και ειδική πρωτοβουλία για τα φύκη, προκειμένου να υποστηριχθεί η ανάπτυξη της σχετικής βιομηχανίας στην ΕΕ, και να διευκολυνθεί η αδειοδότηση των φυκών ως νέων τροφίμων. Έμφαση δίνεται επίσης, στην ψηφιακή μετάβαση του ελέγχου της αλιείας και την επιβολή των αλιευτικών κανόνων μέσω της αναθεώρησης του συστήματος ελέγχου της αλιείας, καθώς και στη διαχείριση της αλιείας στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα.

Βιοποικιλότητα

Η στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030, θέτει ως στόχο την αποκατάσταση της φύσης στην ΕΕ, με τη βελτίωση και διεύρυνση των προστατευόμενων περιοχών, την αποκατάσταση χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων και τη διατήρηση και βιώσιμη αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων. Η προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας, καθώς και η αποκατάστασή της, αποτελούν θεμελιώδεις αρχές της θαλάσσιας οικονομικής δραστηριότητας. Στην κατεύθυνση αυτή, η Επιτροπή προκρίνει δράσεις ελαχιστοποίησης των επιπτώσεων της αλιείας, όπως τα επιλεκτικότερα εργαλεία, και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη

διατήρηση των αλιευτικών πόρων και την αποκατάσταση υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων, με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η ΕΕ έχει επίσης δεσμευτεί πλήρως στην εφαρμογή του Στόχου Βιώσιμης Ανάπτυξης «ΣΒΑ14: «Διατήρηση και βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης», της «Ατζέντας 2030» των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, και στο πλαίσιο αυτό, έχει αναλάβει τη δέσμευση να προωθήσει μια βιώσιμη γαλάζια οικονομία η οποία θα είναι συνεπής με τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, τη διατήρηση των βιολογικών πόρων και την επίτευξη μιας καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, καθώς και την απαγόρευση ορισμένων μορφών αλιευτικών επιδοτήσεων που συμβάλλουν στην πλεονάζουσα αλιευτική ικανότητα και την υπεραλίευση, την εξάλειψη των επιδοτήσεων που συμβάλλουν στην παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία (ΙΥΥ) και την αποφυγή χορήγησης νέων επιδοτήσεων.

Ορισμοί

Άδηλη αλιεία

Η άδηλη αλιεία (γνωστή και ως ghost fishing) αναφέρεται σε απολεσθέντα ή εγκαταλελειμμένα αλιευτικά εργαλεία όπως στατικά δίχτυα και παγίδες τα οποία συνεχίζουν να πιάνουν θαλάσσιους οργανισμούς για τουλάχιστον 6 μήνες.

Αλιευτική προσπάθεια

Ένας εναλλακτικός ή συμπληρωματικός τρόπος ελέγχου της αλιευτικής πίεσης είναι μέσω της αλιευτικής προσπάθειας, που ορίζεται ως η μέτρηση του «ποσού αλιείας», το οποίο περιλαμβάνει την ικανότητα και τον χρόνο αλιείας. Πιο λεπτομερώς, η αλιευτική προσπάθεια μπορεί να ελεγχθεί με πολλές συνιστώσες, συχνά ταυτόχρονα: αριθμός σκαφών, ισχύς μηχανών, χρόνος που επιτρέπεται να ασκηθεί αλιεία σε μια περιοχή, κλπ.

Οι τεχνικοί κανονισμοί μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως μέτρο περιορισμού της προσπάθειας, ρυθμίζοντας για παράδειγμα το μέγεθος του ματιού του δικτυού, το υλικό και το μέγεθος των δικτυών, τον αριθμό και το μέγεθος των αγκιστριών στο παραγάδι κλπ. Τέλος, η οριοθέτηση προσωρινών ή μόνιμων περιοχών αποκλεισμού (θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές, αναστολές και άλλα παρόμοια μέτρα) μπορεί να θεωρηθεί ως έλεγχος της προσπάθειας.

Για κάθε είδους αλιεία υπάρχει σχεδόν πάντα κάποιο είδος ελέγχου της προσπάθειας, είτε υπάρχουν ανώτατα όρια είτε όχι. Ο έλεγχος, όμως, μέσω της αλιευτικής προσπάθειας είναι ιδιαίτερα σχετικός σε περιοχές που ο κανόνας είναι η πολυειδική αλιεία, όπως η Μεσόγειος Θάλασσα, καθώς η χρήση των ανώτατων ορίων είναι πιο δύσκολη. Ο έλεγχος μέσω αποκλειστικά της αλιευτικής προσπάθειας, όμως, απαιτεί να βρεθεί η σχέση μεταξύ της

αλιευτικής προσπάθειας και της MBA, ένα σύνθετο έργο που υπόκειται σε ακόμα περισσότερες αβεβαιότητες απ ό τι τα ανώτατα όρια.

Έλεγχος αλιείας

Παρά την παλιά πεποίθηση ότι οι αλιευτικοί πόροι ήταν απεριόριστοι, και την προκύπτουσα έλλειψη ελέγχου σε ορισμένες (παλαιές) περιπτώσεις, σήμερα είναι σαφές στους (περισσότερους) αλιείς, αρχές και επιστήμονες ότι είναι απαραίτητη η διαχείριση της αλιείας. Και η MBA είναι συχνά ή τιμή αναφοράς. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω δύο μηχανισμών, που είναι μη αποκλειστικοί και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μαζί: (1) ανώτατα όρια αλιείας και (2) έλεγχος αλιευτικής προσπάθειας.

Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές (ΘΠΠ)

Οι θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές μπορούν να συνεισφέρουν στην προστασία των αλιευτικών πόρων ειδικά, και του ευρύτερου θαλάσσιου περιβάλλοντος γενικά. Κατά κάποιον τρόπο, αυτό μπορεί να αποτελεί απλά μια συνιστώσα του ελέγχου της αλιευτικής προσπάθειας, αλλά χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής δεδομένης της αυξανόμενης σύνδεσής τους.

Οι ΘΠΠ μπορούν να σχεδιαστούν ειδικά για την προστασία των αλιευτικών πόρων. Αυτές αποκαλούνται συχνά ως θαλάσσια ή αλιευτικά καταφύγια, και στόχος τους είναι ο περιορισμός της αλιευτικής δραστηριότητας για την προστασία κρίσιμων ενδιαιτημάτων, την αποκατάσταση των αποθεμάτων, την παροχή ασφάλειας έναντι της υπεραλίευσης και την βελτίωση της αλιευτικής απόδοσης. Ο «περιορισμός» της αλιευτικής δραστηριότητας μπορεί να συνεπάγεται την πλήρη απαγόρευση της αλιείας, σε μερικές περιπτώσεις, όμως, μπορούν να επιτρέπονται ορισμένες πρακτικές υπό συγκεκριμένους όρους. Από την άλλη, οι ΘΠΠ λειτουργούν υπό την ευρεία έννοια ενός περιβαλλοντικού μέτρου προς την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε μια περιοχή ιδιαίτερης αξίας, εστιάζοντας συχνά σε ιδιαίτερα ευαίσθητα στοιχεία του οικοσυστήματος, όπως ορισμένα βενθικά ενδιαιτήματα (π.χ κοραλλιογενείς ύφαλοι και λιβάδια Ποσειδωνίας) ή ορισμένα εμβληματικά είδη (όπως τα κητώδη). Η διαχείριση μιας ΘΠΠ με την ευρύτερη έννοια δεν περιορίζει αναγκαστικά την αλιευτική δραστηριότητα, αν και μπορεί να ασκηθεί έλεγχος για την ελαχιστοποίηση της βλάβης στις πιο ευαίσθητες αξίες εντός της περιοχής. Για αυτές τις ΘΠΠ, οι κανονισμοί μπορούν να επηρεάζουν και άλλες δραστηριότητες όπως η εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου, η ναυσιπλοΐα, οι δραστηριότητες αναψυχής και άλλα.

Μέγιστη βιώσιμη απόδοση (MBA)

Η MBA ισοδυναμεί με τη μέγιστη αλίευση που μπορεί να αναπληρωθεί μέσω της φυσικής αναπαραγωγής, έτσι ώστε το απόθεμα να παραμένει σε ισορροπία. Αν τα αλιεύματα παραμένουν ίσα ή πιο κάτω από τη MBA, τότε έχουμε βιώσιμο πόρο που μπορεί να χρησιμοποιείται επ' άπειρο με αρκετά καλό κέρδος. Αν, όμως, στοχεύουμε σε περισσότερα αλιεύματα, το απόθεμα δε θα μπορέσει να αναπληρώσει τα αφαιρούμενα ψάρια και έτσι τα αλιεύματα θα μειώνονται χρόνο με το χρόνο, και θα είναι χαμηλότερα της MBA ακόμα και αν η αλιευτική προσπάθεια είναι μεγαλύτερη. Η μεγαλύτερη αυτή προσπάθεια μπορεί να

οδηγήσει σε νέα, μη- βέλτιστη ισορροπία, αλλά συχνά το απόθεμα θα συνεχίσει να μειώνεται μέχρι να καταρρεύσει.

Είναι σημαντικό να καταλάβουμε, όμως, ότι η MBA αποτελεί μια θεωρητική έννοια, οι οποία υποθέτει σταθερές περιβαλλοντικές συνθήκες. Η πραγματικότητα είναι διαφορετική, και τότε οι εκτιμήσεις της MBA θα πρέπει να είναι ελαστικές για να ενσωματώνουν τις τρέχουσες περιβαλλοντικές συνθήκες για κάθε περίπτωση. Επιπλέον, καθώς δεν πρόκειται για εύκολο υπολογισμό, προτείνεται να υπάρχει συγκεκριμένο προληπτικό όριο για τυχόν αβεβαιότητες.

Παράνομη αλιεία

Με τον όρο παράνομη αλιεία, (παράνομη, λαθραία, και άναρχη - ΠΛΑ) ορίζεται η παραβίαση της νομοθεσίας. Η παράνομη αλιεία, έχει ως συνέπεια τόσο την καταστροφή των ενδιαιτημάτων και τη μείωση των ιχθυαποθεμάτων όπως επίσης και αρνητικές συνέπειες στους νομοταγείς. Πιθανές της μορφές είναι η παράβαση χρονικών και τοπικών περιορισμών, η παράβαση αλίευσης είδους, μεγέθους και ποσότητας αλιεύματος, η παράβαση μεγέθους και τύπου αλιευτικών εργαλείων, η αλιεία σε προστατευόμενα ενδιαιτήματα, η χρήση εκρηκτικών και χημικών, το ψαροντούφεκο με μπουκάλια, με φακό, κατά τη νύχτα, η ερασιτεχνική αλιεία με δίχτυα κ.α.

Παρεμπύπτοντα αλιεύματα

Παρεμπύπτουσα (bycatch), ονομάζεται η μη επιλεκτική αλιεία που έχει ως αποτέλεσμα την αλίευση ειδών που δεν αποτελούν στόχο και καταλήγει σε απόρριψη. Τα παρεμπύπτοντα αλιεύματα μπορεί να είναι μη εμπορεύσιμα ψάρια ή και άλλα είδη όπως θαλάσσια θηλαστικά, χελώνες, καρχαρίες, θαλασσοπούλια κ.α. Το φαινόμενο της παρεμπύπτουσας αλιείας είναι αποτέλεσμα των μη επιλεκτικών αλιευτικών μεθόδων και εργαλείων και τα ποσοστά απορρίψεων ποικίλλουν ανάλογα με τον τύπο αλιείας. Το φαινόμενο της παρεμπύπτουσας αλιείας και των απορρίψεων θεωρείται τόσο περιβαλλοντικά, όσο και ηθικά απαράδεκτο.

Υπεραλίευση

Όταν το απόθεμα έχει αλιευθεί και μειωθεί τόσο πολύ που δεν μπορεί να αναπαραχθεί και να διατηρήσει τον πληθυσμό του σε ικανοποιητικό επίπεδο, τότε έχουμε υπεραλίευση. Η υπεραλίευση έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο στο θαλάσσιο οικοσύστημα όσο και στις αλιευτικές κοινότητες. Σε ότι αφορά το θαλάσσιο οικοσύστημα, οδηγούν στην κατάρρευσή του, ενώ σε ότι αφορά τους αλιείς σημαίνει ενδεχόμενη κατάρρευση του επαγγέλματός τους.

Υπερεκμετάλλευση

Υπάρχουν πολλά πραγματικά παραδείγματα, ιδιαίτερα στο παρελθόν, όπου δεν υπήρχε (σωστή) διαχείριση των πόρων, λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος ή της παρανόησης ότι θα υπήρχε αυτό-ρύθμιση, και η αλιευτική πίεση εντάθηκε μέχρι να καταρρεύσουν τα αποθέματα. Σε άλλες περιπτώσεις, έγινε λανθασμένη εκτίμηση των επιπέδων αλιείας που θα επέτρεπαν MBA, λόγω έλλειψης σωστών δεδομένων (το οποίο αποτελεί σοβαρό περιορισμό), αδιαφορίας για τις περιβαλλοντικές διακυμάνσεις (καθώς η MBA θα επιτυχανόταν σε διαφορετικά επίπεδα βιομάζας υπό διαφορετικές περιβαλλοντικές

συνθήκες) και τη μη κατανόηση της θνησιμότητας των ψαριών από άλλες αιτίες πέραν της αλίευσης (π.χ. θηρευτές).

Καλές Πρακτικές

Από την Greenpeace έχουν καταγραφεί 31 καλές πρακτικές στην ΕΕ. Οι βασικοί παράγοντες επιτυχίας των προαναφερόμενων πρωτοβουλιών αποτελούν οδηγό για παρόμοιες προσπάθειες:

- α.** μία σταθερή και δίκαιη τιμή για τους ψαράδες χαμηλής έντασης,
- β.** μία μικρή αλυσίδα εφοδιασμού που λειτουργεί σε σφιχτό χρονικό πλαίσιο για την παράδοση των φρέσκων αλιευμάτων (24-48-72 ώρες από την αλίευση στους πελάτες),
- γ.** ένας δυνατός αμφίδρομος διάυλος επικοινωνίας με τους πελάτες/καταναλωτές, με εμπιστοσύνη και διαφάνεια (ιστολόγια, μέσα κοινωνικής δικτύωσης) κρατώντας τους ενημερωμένους σε πραγματικό χρόνο και λαμβάνοντας άμεσα τα σχόλιά τους,
- δ.** η κατανάλωση λιγότερο γνωστών αλιευμάτων,
- ε.** η διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων τους δουλεύοντας, για παράδειγμα, όχι μόνο με μεμονωμένους καταναλωτές αλλά και με εστιατόρια, με σεφ, με την τουριστική βιομηχανία.

Η πλειονότητα των πρωτοβουλιών που εξετάστηκαν προμηθεύονται τα αλιεύματά τους από αλιεία χαμηλής έντασης. Έχουν ως κινητήριο δύναμη μία κοινωνική και οικολογική φιλοσοφία δίκαιου εμπορίου, διασφαλίζοντας ότι οι ψαράδες χαμηλής έντασης θα λάβουν δίκαιη τιμή, καθότι είναι εκείνοι που σέβονται περισσότερο απ' όλους τους αλιευτικούς πόρους. Διασφαλίζουν πλήρη ιχνηλασιμότητα και διαφάνεια. Γνωρίζουν τους ψαράδες τους και τους πελάτες τους. Προωθούν προϊόντα ποιότητας, λιγότερο γνωστά είδη, αλιευμένα τοπικά. Η τιμή ενίοτε μπορεί να είναι υψηλότερη από αυτή του ιχθυοπώλη αλλά οι πελάτες τους είναι ενημερωμένοι και πρόθυμοι να πληρώσουν παραπάνω για να διατηρηθούν βιώσιμες οι θάλασσές μας και ζωντανές οι αλιευτικές κοινότητες. Αξίζει να αναφερθεί ότι ορισμένοι προσπαθούν να έχουν ολιστική επιχειρηματική προσέγγιση, εξερευνώντας τρόπους ελαχιστοποίησης του οικολογικού τους αποτυπώματος στα διάφορα βήματα της αλυσίδας εφοδιασμού (μείωση των απορριμμάτων, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των υλικών συσκευασίας, χρήση κινητήρων χαμηλής ισχύος).

Παραπομπές

- <https://poiscaille.fr/>
- <https://frescoydelmar.com/>
- <https://soleofdiscretion.co.uk/>

Healthy Seas, a Journey from Waste to Wear:

- www.healthyseas.org;
- www.enaleia.com;
- www.diopas.com;
- www.nofir.no;
- www.econyl.com

Πρωτοβουλίες

- Ένα Κουτί Θάλασσα, Greenpeace
- «The Last Hunt»: Ένα ντοκιμαντέρ για τη σημασία της βιώσιμης αλιείας

Πηγές

- Food and Agriculture Organization of the United Nations – General Fisheries Commission for the Mediterranean, Το Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για την Αλιεία Μικρής Κλίμακας στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο
- Greenpeace, FairFisheries 2017
- SeaEntraining, Αειφόρος Αλιεία στη Μεσόγειο, Η «ματιά» των θαλασσοπουλιών
- Πρόγραμμα Αλιεία, Υδατοκαλλιέργεια και Θάλασσα (ΠΑΛΥΘ) 2021-2027
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Γενική Διεύθυνση Αλιείας, Μικρή Παράκτια Αλιεία στην Ελλάδα: Πυλώνες Ανάπτυξης στο πλαίσιο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής με ορίζοντα το 2030